

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

M. Fabii Quintiliani Institutionum Oratoriarum Libri Duodecim

Summa diligentia ad fidem vetustissimorum codicum recogniti ac restituti

Quintilianus, Marcus Fabius

Lugd. Batav. ; Roterodami, 1665

Cap. IV. De compositione.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12945

idem dico. Nam eos quidem auctores, qui nullum prope finem fecerunt exquirendis nominibus, præteribo: qui etiam quæ sunt argumentorum, figuris adscripserunt. Ego illud de iis etiam quæ vere sunt, adjiciam breviter, sicut ornant orationem opportune positæ, ita ineptissimas esse cum immodice petuntur. Sunt qui neglecto rerum pondere, & viribus sententiarum, si vel inania verba in hos modos depraverint, summos se judicent artifices, ideoque non desinunt eas nectere: quas sine sententia sectari tam est ridiculum, quam quærere habitum, gestumque sine corpore. Sed ne hæc quidem quæ recte fiunt, densandæ sunt nimis; nam & *vultus mutatio*, *oculorumque conjectus*, multum in actu valet: sed si quis ducere os exquisitis modis, & frontis ac luminum inconstantia trepidare non desinat, rideatur. Et oratio habeat rectam quandam velut faciem: quæ ut stupere immobili rigore non debebit, ita sæpius in ea quam natura dedit specie continenda est. Sciendum vero in primis, quid quisque in orando postulet *locus*, quid *persona*, quid *tempus*. Major enim pars harum figurarum posita est in delectatione. Ubi vero atrocitate, invidia, miseratione pugnandum est, quis ferat contrapositis, & pariter cadentibus, & consimilibus irascentem, flentem, rogantem? cum in his rebus cura verborum derogat affectibus fidem: & ubicunque ars ostentatur, veritas abesse videatur.

aliquid tacere, quod tamen tacitum satis intelligitur. Idem.

* Περὶ ῥητορικῆς.] Vide Vossium Institut. Orator. lib. 5. p. 414.

I Sed si quis ducere os exquisitis.] Videndus Lud. Cresfollius Vacat. Autumnal. libro 2. capite 7. sectione 2. pag. 214. 215.

C A P. I V.

De compositione.

4 DE compositione non equidem post Marcum Tullium scribere auderem (cui nescio an ulla pars operis hujus sit

Exordium est *prolepiticum*: nam veniam præfatur quod post Cic. de compositione scribat. subnectit eorum reprehensionem, qui compositionem vituperant. postremo

fit magis elaborata) nisi ¹ & ejusdem ætatis homines ² scriptis ad ipsum etiam literis reprehendere ³ id collocandi genus ausi fuissent, & post eum plures multa ad eandem rem pertinentia memoriæ tradidissent. Itaque accedam in ple-
risque Ciceronis, atque in iis ero quæ indubitata sunt, bre-
vior: in quibusdam paulum fortasse dissentiam. Nam etiam
cum iudicium meum ostendero, suum tamen legentibus
relinquam. ⁴ Neque ignoro quosdam esse, qui curam omnem
compositionis excludant, atque illum horridum sermonem,
ut forte effluxerit, modo magis *naturalem*, modo etiam ma-
gis *virilem* esse contendant. ⁵ Qui si id demum *naturale* esse
dicunt, quod à natura primum ortum est, & quale ante cul-
tum fuit, tota hæc ars orandi subvertetur. Neque enim lo-
quuti sunt ad hanc regulam & diligentiam primi homines,
nec proæmiis *preparare, docere* expositione, argumentis
probare, affectibus commovere scierunt. Ergo his omnibus,
non sola compositione caruerunt: quorum si fieri nihil me-
lius licebat, ne domibus quidem ⁶ *casas*, aut vestibibus pel-
lium tegmina, aut urbibus montes ac sylvas mutari oportuit.
Quæ porro ars statim fuit? quid non cultu nitescit? cur vi-
tes coërcemus manu? cur eas fodimus? rubos arvis excidi-
mus? terra & hæc generat. mansuefacimus animalia? in-
domita

postremo addit præcepta *compositionis*,
quæ est *apta verborum structura, in ordine,*
junctura, numero posita. Turneb.

¹ *Et ejusdem ætatis hom.*] Brutus ipse
lib. xv. ad Att. Ep. *Pith.*

² *Scriptis ad ipsum.*] Calvus enim scri-
ptis ad Cic. epistolis, *Cicronem* appel-
lavit *solutum & enervem*: Brutus *fractum*
& *clumbem*. quinetiam (ut scriptum est
quintodecimo epist. ad Attic.) cum
Bruti mandato Cicero de *compositione*
scripsisset, tamen iudicium Ciceronis
de *compositione* Bruto displicuit. *Tur-*
nebus.

³ *Vel collocandi genus.*] In vetustis co-
dicibus legitur, *id collocandi genus*, ut si-
gnificetur *ea compositio*, quam probavit

Cic. in *Orat. perfecto.* Idem.

⁴ *Nec ignoro.*] *Quidam Fabii* tempore
erant *antiquarii*, qui *antiquorum* horro-
rem, ut *Catonis*, imitabantur, *cul-*
tamque negligebant *compositionem*, quod
ea putarent orationem *effæminari.* Idem.

⁵ *Qui si id demum.*] Ut refuter eo-
rum opinionem, distinguit *appellationis*
significationem, à qua vel *absurdum* col-
ligit, vel *naturalem esse compositionem.*
Idem.

⁶ *Casas.*] Vitruvius lib. 2. archite-
cturæ, ait *primos mortales casas incoluisse.*
iidem etiam cum ignorarent artem te-
xendi, *vestiebantur pellibus animalium:* ne-
que dum ædificatis urbibus, *sylvas inco-*
lebant. Idem.

domita nascuntur. ¹ Verum id est maxime naturale, quod fieri natura optime patitur. Fortius vero quàm incompositum potest esse, quam junctum, & bene collocatum? Neque si parvi pedes vim detrahant rebus, ut ² *Sotadeorum*, & ³ *Galliamborum*, & quorundam in oratione simili pene licentia lascivientium, compositionis est judicandum. Cæterum ⁴ quanto vehementior fluminum cursus est pronò alveo, ac nullas moras objiciente, quam inter obstantia saxa fractis aquis ac reluctantibus, tanto quæ connexa est, & totis viribus fluit, fragosa atque interrupta melior oratio. Cur ergo vires ipsas specie solvi putent, quando nec ulla res sine arte satis valeat, & comitetur semper artem decor? An non eam quæ emissa optime est hastam speciosissime contortam ferri videmus? & arcu dirigentium tela, quo certior manus, hoc est habitus ipse formosior? ⁵ Jam in certamine armorum, atque in omni palæstra quid satis recte cavetur ac petitur, cui non artifex motus, & certi quidam pedes adsint? Quare mihi compositione velut amentis quibusdam nervisve intendi & concitari sententiæ videntur. ⁶ Ideo eruditissimo cuique persuasum est, valere eam quamplurimum, non ad delectationem modo, sed ad motum quoque animorum. Primum, quia nihil intrare potest in affectum, quod in aure velut quodam vestibulo statim offendit. Deinde quod *natura ducimur*

¹ *Verum id est.*] Opponit aliam naturalis significationem, quam sequitur, & ex qua colligit naturalem esse compositionem. hoc autem additur vice epiphonematis. Idem.

² *Sotadeorum.*] *Sotadei* versus sunt, nunc jambici, nunc trochaici, nunc dactylici, nunc anapestici: qui retrorsum etiam leguntur, & efficiunt quoddam genus carminis. Idem.

³ *Galliamborum*] In quibusdam *Callimachiorum* legitur, à *Callimacho* poëta, qui versus jambicos exiles composuit. Sunt tamen *Galliambi* versus quidam trochaici apud Terentianum. nonnulli legunt *Polyambos*, qui versus sunt jam-

bici, qui retrorsus leguntur. Idem.

⁴ *Quanto vehementior fluminis.*] Gebhard. Crepund. libro 1. capiti 16. pag. 52.

⁵ *Jam in certamine.*] Hic locus ductus est ex oratore ad Brutum. nam ait illic Cicero ineptos esse in certamine armorum qui sunt apalæstri. id est, qui carent motus decentia: quam qui habent, optimi fiunt gladiatores. Turneb.

⁶ *Ideo eruditiss. cuique.*] Cic. quoque in orat. ad Brutum scribit non tantam fuisse futuram Demosthenis eloquentiam, nisi ejus oratio numeris contorta serretur. ea res enim movet auditorem & incendit. Idem.

I Ad

ducimur ¹ ad modos. Neque enim aliter eveniret ut illi quoque organorum soni, quanquam verba non exprimunt, in alios tamen atque alios motus ducerent auditorem. In certaminibus sacris non eadem ratione concitant animos ac remittunt: nec eosdem modos adhibent cum bellicum est cānendum, & cum posito genu supplicandum: nec idem signorum concentus est procedente ad prælium exercitu, idem receptui carmen. ² Pythagoreis certe moris fuit, & cum evigilassent, animos ad lyram excitare, quo essent ad agendum erectiores: & cum somnum peterent, ad eandem prius lenire mentes, ut si quid fuisset turbidiorum cogitationum, componerent. ³ Quod si numeris & modis inest quædam tacita vis, in oratione est vehementissima: quantumque interest, sensus idem quibus verbis efferatur, tantum verba eadem qua compositione vel in exitu jungantur, vel sine claudantur. Nam quædam & sententiis parva, & elocutione modica, virtus hæc sola commendat. ⁴ Denique quod cuique visum erit vehementer, dulciter, speciose dictum, solvat & turbet: abierit omnis vis, jucunditas, decor. Solvit quædam sua in oratore Cicero. Nam neque me divitia movent, quibus omnes Africanos & Lelios multi venalitiū mercatoresque superarunt: Immuta paululum, ut sit, Multi superarunt mercatores, venalitiique, & sequentes deinceps periodos: quas si ad illum modum perturbes, velut fracta aut transversa tela projeceris. ⁵ Idem corrigi quæ à Graccho composita durius putat. Illum decet, nos hac sumus probatione

¹ Ad modos.] Modus Phrygius solet ad arma incitare, modus autem Doricus aptus est religioni. Idem.

² Pythagoreis certe.] Hoc exemplum ducit Fab. ex quarta Tusculana. Animi porro languidi fiunt somno, vigiliis quoque propter actiones fiunt turbidiores: unde tumultuosus sequitur sopor. merito igitur animos componebant ad lyram Pythagorei. Idem.

³ Quod si numeris.] Oratio multo magis movere debet quam organa musica,

quia non solum canit, verum etiam loquitur. Idem.

⁴ Denique quod.] Probatio est à contrario, estque locus ex oratio. Cic. ductus. si quis enim aptam periodum solverit, sententia non æque placebit, & jucunditas aberit. Idem.

⁵ Idem corrigi.] Ut abesse non potest, quin ejusdem hominis sit probos improbare, qui improbos probet. dicendum enim erat, qui improbos probet, probos improbare. Idem.

tione contenti, quod in scribendo quæ se nobis solutiora obtulerint, componemus. Quid enim attinet eorum exempla quarere, quæ sibi quisque experiri potest? illud notasse satis habeo, quo pulchriora & sensu & elocutione dissolveris, hoc orationem magis deformem fore: quia negligentia collocationis ipsa verborum luce deprehenditur. ¹ Itaque ut confiteor pene ultimam oratoribus artem *compositionis*, quæ perfecta sit, contigisse: ita illis priscis habitam intercuras, in quantum adhuc profecerant, puto. ² Neque mihi quamlibet magnus auctor Cicero persuaserit, Lysiam, Herodotum, Thucydidem, parum studiosos ejus fuisse. Genus fortasse sint secuti non idem quod Demosthenes, aut Plato, quanquam & ii ipsi inter se dissimiles fuerunt. Nam neque illud in Lysia dicendi textum tenue atque rarum lætioribus numeris corrumpendum erat. Perdidisset enim gratiam, quæ in eo maxima est, simplicis atque in affectati coloris: perdidisset fidem quoque. ³ Nam scribebat aliis, non ipse dicebat: ut oportuerit esse illa rudibus & incompositis similia: quod ipsum *compositio* est. ⁴ Et historiæ (quæ currere debet ac ferri) minus convenissent interersistentes clausulæ, & debita actionibus respiratio, & cludendi inchoandique sententias ratio. ⁵ In concionibus quidem etiam similiter

¹ *Itaque ut confiteor.*] Cic. in Orat. perfecto *numerofam compositionem* ait inventam à *Thrasymacho Calchedonio & Gorgia Leontino*: sed illi tamen *numeris* male utebantur. eos itaque *Isocrates* emendavit, primusque est apte *numericus* usus. *Idem.*

² *Neque mihi.*] In oratore Cic. his authoribus *numeros* detrahit: qua in re secutus est *Aristotelem*, qui idem scribit lib. 3. ad *Theodectem*. sed *Fabius* mavult sequi opinionem *Dionysii Halicar.* qui *Herodoto & Thucydidi numeros* tribuit. & alioqui hoc totum caput mutuatus est à *Dionysio*. *Idem.*

³ *Nam scribebat.*] Propter legem quæ Athenis erat, *ne quis causa sua patro-*

num adhiberet. fraus enim legi fiebat, atque oratores aliis orationes scribebant. *Idem.*

⁴ *Et historiæ.*] Cic. ait propriam esse *historiæ compositionem tractam & fluentem.* illa autem non interstitit clausulis periodorum, sed perpetuo fertur cursu, dum ad exitum rei pervenerit. Unde *Arist.* appellat *infinitam compositionem.* *Idem.* *Et historiæ, &c.*] Quæ tamen frequentes sunt *Thucyd.* *Pith.*

⁵ *In concionibus.*] *Dionysius Halicarnassensis* in lib. de *Idiomatibus Thucydidi*, annotat in *Thucydide numerosam compositionem & multas figuras.* inde mutuatus est hunc locum *Fabius.* *Turneb.*

militer cadentia quædam, & contrapofita deprehendas: in Herodoto vero cum omnia (ut ego quidem sentio) leniter fluant, tum ipsa *Ἀγλαία* habet eam jucunditatem, ut latentes etiam numeros complexa videatur. Sed de propositorum diverfitate post paulum. Nunc quæ prius iis qui recte componere volent, difcenda funt. ¹ Est igitur ante omnia *oratio* alia *vinctâ*, atque *contexta*: *foluta* alia, qualis in fermone & epiftolis: nifi cum aliquid fupra naturam fuam tractant, ² ut *de philofophia*, *de republica*, fimilibufque. Quod non eo dico, quia non illud quoque folutum habeat fuos quofdam, & fortitan difficilioref etiam pedes: neque enim aut hiare femper vocalibus, aut deftitui temporibus volunt fermo & epiftola: fed non fluunt, nec cohærent, nec verba de verbis trahunt: ut potius laxiora in his vincula, quam nulla funt. Nonnunquam in cauffis quoque minoribus decet eadem fimplitas, quæ non illis, fed aliis utitur numeris, difsimulatque eof, & tantum communit occultius. ³ At illa connexa ferief tres habet formas: *Incifa*, quæ *ἰσχυρὰ* dicuntur: *Membra*, quæ *κῶλα*, & *ἑίσοδοι*, quæ eft vel ambitus, vel circumductum, vel *continuatio*, vel *conclufio*. In omni porro compositione tria funt neceffaria, *ordo*, *junctura*, *numerus*. Primum igitur *de ordine*. Ejus obfervatio in verbis eft fingulis, & contextis. Singula funt quæ diximus *ἀσπίδες*. In his cavendum eft, ne decrefcant oratio, & fortiori fubjungatur aliquid infirmius, ut *sacrilego fur*, aut *latroni petulans*. ⁴ Augeri enim debent

fenten-

¹ Est igitur.] Romanus Aquila triplicem facit orationem: *folutam*, qualis eft in *epiftolis*: *tractam*, quam *perpetuam* appellat, qualis eft in *hifloriis*: & *periodicam*, quæ certo ambitu comprehenditur, qualis eft in *orationibus*. hæc numeros habet, *foluta* prope nullos, *tracta* quofdam habet, fed minus evidentes. *Idem*.

² Ut de philofophia.] Quemadmodum epiftolæ Senecæ de *moralis philofophia* tractant, & ideo multos habent numeros. *Idem*.

³ At illa connexa.] *Incifum* & *membrum* nonnunquam funt *periodi* partes, fæpenumero etiam *citra periodum* in oratione ponuntur, ut cum loquimur *cæfim* & *membratim*. eft autem *membrum*, quod pluribus verbis aliquid abfolvit: *comma*, quod duobus aut pluribus verbis nihil abfolutum fignificat. *Idem*.

⁴ Augeri enim debent.] Hoc præceptum valet utique in *affirmatione*. nam in *negatione* contrarium eft obfervandum, ut à *majoribus* descendamus ad *minora*. *Idem*.

sententiæ, & insurgere: ut optime Cicero, *Tu, inquit, istis faucibus, istis lateribus, ista gladiatoria totius corporis firmitate.*
¹ Aliud enim majus alio supervenit. At si cœpisset à toto corpore; non bene ad latera faucesque descenderet. Est & alius naturalis ordo, ut *viros ac foeminas, diem ac noctem, ortum & occasum* dicas potius ² quam retrorsum. ³ Quædam ordine permutato fiunt supervacua, ut *fratres gemini*. Nam si præcesserint *gemini, fratres* addere non est necesse. ⁴ Illa nimia quorundam fuit observatio, ut *vocabula verbis, verba rursus adverbis, nomina appositis, & pronomibus* rursus essent priora. Nam fit contra quoque frequenter non indecore. Necnon & illud nimix est superstitionis, ut quæque sint tempore, ea facere etiam ordine priora: non quin frequenter fit hoc melius, sed quia interdum plus valent ante gesta, ideoque levioribus superponenda sunt. *Verbo sensum cludere*, multo, si compositio patiatur, optimum est. In verbis enim sermonis vis inest. At si id asperum erit, cedat hæc ratio numeris, ut fit apud summos Græcos Latinosque oratores frequentissime. Sine dubio enim omne ⁵ quod non cludet, *hyperbaton* est. Ipsum hoc inter tropos vel figuras quæ sunt vir-

¹ Aliud enim majus alio supervenit.]
 Alio quædam est conditio compositionis in negando quam in affirmando; quia diversum his ab illo ordinem tenemus, id est, retrogradum: ut si dicenti: Ego tibi semper favi, semper benefeci, semper donavi, sæpe etiam vitam restitui. Respondeas: Tu mihi nunquam vitam restituvisti, nunquam donavisti, nunquam benefecisti, nunquam favisti. in utroque modus augendi est. Auget enim hic posterior parvitatem beneficii aut arte in hoc quoque minuendi genere aliud majus supervenit. Majus enim censetur quod magis efficit. Laur. Vall. *Pithæus*.

² Quam retrorsum.] In vetustis codicibus legitur, *quanquam & retrorsum*, ut significet Fabius hoc præceptum non ita perpetuum esse, ut non aliquando

contra facere liceat, ut & fecerunt plerique auctores. *Turneb.*

³ Quædam ordine permut.] Præcipiunt quoque ut nomina *communia specialibus* præponantur, *specialia propriis*, ut *urbs Roma*, non *Roma urbs*. Cic. tamen dixit, *geminos fratres*, lib. 2. de Divinatione. sic dicitur *Taurus mons*, & *Bragada flumen*, ab authoribus. *Idem.* Quædam ordine permutato fiunt supervacua, ut *fratres gemini*.] Vide Vossium *Institut. Orator. lib. 4. v. p. 55.*

⁴ Illa nimia, &c.] Hæc duo præcepta sequentia translata sunt ex *Dionysio Halicarnessio*. *Turneb.*

⁵ Quod non cludet, hyperbaton est.] Alias, in *hyperbato* est. Si suapte natura ordo non constat, nec numerus, oratio est convertenda atque commutanda. est autem hoc *hyperbaton* laudabile. *Idem.*

¹ Meccæ-

virtutis, receptum est. Non enim ad pedes verba dimensa sunt: ideoque ex loco transferuntur in locum, ut jungantur quo congruunt maxime: sicut in structura saxorum rudium, etiam ipsa enormitas invenit cui applicari, & in quo possit insistere. Fœlicissimus tamen sermo est, cui & rectus ordo, & apta junctura, & cum his numerus opportune cadens contingit. Quædam vero transgressiones & longæ sunt nimis, ut in superioribus diximus libris, & interim etiam compositione vitiosæ, quæ in hoc ipsum petuntur, ut exultent atque lasciviant: quales illæ ¹ *Meccœnatis, Sole & aurora rubent plurima. Inter sacra movit aqua fraxinos. Ne exequias quidem unus inter miserrimos viderem meas.* Quod inter hæc pessimum est, quia in re tristi ludit compositio. Sæpe tamen est vehemens aliquis sensus in verbo: quod si in media parte sententiæ latet, transire intentione, & obscurari circumjacentibus solet: in clausula positum, assignatur auditori, & infigitur: quale est illud Ciceronis, *Ut tibi necesse esset in conspectu populi Romani vomere postridie.* Transfer hoc ultimum, minus valebit. Nam totius ductus hic est quasi mucro, ut *per se fœda vomendi necessitati*, jam nihil ultra expectantibus, hanc quoque adjiceret deformitatem, *ut cibus teneri non posset postridie.* ² Solebat Afer Domitius trajicere in clausulas verba tantum asperandæ compositionis gratia, & maxime in proœmiis: ut pro Cloantilla, *Gratias agam continuo.* Et pro Lælia, *Eis utrisque apud te judicem periclitatur Lælia.* Adeo refugit teneram delicatamque modulandi voluptatem, ut currentibus per se numeris, quo eos inhiberet, objiceret. Amphiboliam quoque fieri vitiosa locatione verborum, nemo est qui nesciat. Hæc arbitror, ut in brevi, de ordine fuisse dicenda: qui si vitiosus est, licet & junctæ sit,

¹ *Meccœnatis.*] *Meccœnas* (ut scribit Suetonius) molliorem & lasciviorum sequebatur compositionem. itaque eum semper exagitabat Augustus. *Idem.*

² *Solebat Afer.*] *Domitius Afer* non solum utebatur *trajectionibus* ad nume-

ros efficiendos, verum ut eos quoque vel tolleret vel obscuraret: idque potissimum faciebat in *proœmiis*, ut orationis simplicitas magis animos subiret, neque ars oratorem efficeret suspectum. *Idem.*

fit, & apte cadens oratio, tamen merito incomposita dicatur. ¹ Junctura sequitur. Ea est in *verbis incisis, membris, periodis*. Omnia nanque ista & virtutes & vitia in complexu habent. ² Atque ut ordinem sequar, *Primum quæ imperitis quoque ad reprehensionem notabilia videntur, id est, quæ commissis inter se verbis duobus, ex ultima prioris, ac prima sequentis syllaba, deforme aliquod nomen efficiunt*. Tum vocalium concursus: qui cum accidit, hiat & intersistit & quasi laborat oratio. Pessime longæ quæ easdem inter se literas committunt, sonabunt. Præcipuus tamen erit hiatus earum quæ cavo aut patulo maxime ore efferuntur. E, plenior litera est, I, angustior: ideoque obscurius in his vitium. Minus peccabit qui longis breves subjiciet, & adhuc qui præponet longæ brevem. Minima est in duabus brevibus offensio. Atque cum aliæ subjunguntur aliis, perinde asperiores erunt, prout oris hiatu simili aut diverso pronuntiabuntur. Non tamen id ut crimen ingens expavescendum est, ac nescio negligentia in hoc, an sollicitudo sit peior. Inhibeat enim necesse est hic metus impetum dicendi, & à potioribus avertat. Quare ut negligentia pars est hoc pati, ita humilitatis ubique perhorrescere, ³ nimiosque non immerito in hac cura putant omnes Isocratem secutos, præcipue Theopompum. At Demosthenes & Cicero modice respexerunt ad hanc partem. Nam & coeuntes literæ quæ ⁴ *συναλοιφή* dicitur, etiam leniorem faciunt orationem, quam si omnia

verba

¹ *Junctura sequitur.*] *Junctura* est in optima & suavi connexionem vocum, maxime autem pendet à suavitate literarum & syllabarum. etenim vitare oportet concursum vocalium & hiatum, & asperitatem consonantium. *Idem.*

² *Atque ut ordinem.*] In initio præcipit ut in *junctura* vitetur *cacophonon*, cum ex complexu duarum dictionum efficitur *turpe verbum*: ut apud Virgilium, *cæca caligine*. *Idem.*

³ *Nimiosque non immerito, &c.*] Vix annotare possis in *Isocrate* concursum vo-

calium in junctura: cujus rei magis etiam observantes fuerunt ejus discipuli. At lingua Ionica molli vocalium concursu gaudet. *Idem.*

⁴ *συναλοιφή dicitur.*] Apparet ex hoc loco olim Latinos more Græcorum admisisse *apostrophem*, ut cum *vocalis* à *vocali* exciperetur. id autem cum fit, dicitur non clauditur suo fine, sed terminatur initio sequentis. nonnunquam *vocalem* etiam *coeuntem* non tollebant, ac fiebat *hiulca oratio*. *Idem.*

¶ *Tam*

verba suo fine cludantur. & nonnunquam hiulca etiam decent, faciuntque ampliora quædam: ut, *Pulchra oratione acta omnino jactare.* ¹ tum longæ per se, & velut optimæ syllabæ aliquid etiam mediæ temporis inter vocales, quasi interfistatur, assumunt. Qua de re utar Ciceronis potissimum verbis: *Habet, inquit, ille tanquam hiatus & concursus vocalium molle quiddam, & quod indicet non ingrati negligentiam de re hominis magis quam de verbis laborantis.* ² Cæterum consonantes quoque, eæque præcipue quæ sunt asperiores, in commissura verborum rixantur, & *S* ultima cum *X* proxima, quarum tristior, etiamsi binæ collidantur, stridor est: ut, ³ *Ars studiorum.* Quæ fuit causa & ⁴ Servio (ut dixi) subtrahendæ *S* literæ, quoties ultima esset, aliaque consonante fusciperetur. quod reprehendit Lauranius, ⁵ Messala defendit. Nam neque Lucilium putant uti eadem ultima cum dicit, *Serenus fuit, & dignus loco.* Quinetiam Cicero in Oratore plures antiquorum tradit sic locutos: inde *belligerare pomeridiam:* & illa Censorii Catonis, *Die hanc, æque M litera in E mollita.* quæ in veteribus libris reperta mutare imperiti solent: & dum librariorum insectari inscitiam volunt, suam confitentur. ⁶ Atqui eadem illa litera quoties ultima est, & vocalem verbi sequentis ita contingit, ut in eam transire possit, etiam si scribitur, tamen parum exprimitur: ut, *Multum ille.* -- & *Quantum erat,* adeo ut pene cujusdam

NOVÆ

¹ *Tum longe per se.*] Quando fit hiatus, præter tempus illud quod est in vocalibus longis, aliud intercurret tempus inter duas vocales, quoniam illic aliquandiu interfistimus. in vetustis codicibus sic legitur, *Aliquid etiam mediis temporibus:* deinde non assumunt, sed absument. Idem.

² *Cæterum consonantes quoque.*] Diomedes: Item ex consonantibus quæ in se incidentes studere & quasi rixari videntur fugienda junctura est, ut Sextus Roscius, ars Studiorum, rex Xerxes, error Romuli. *Pith.*

³ *Ars.*] An *Arx.* *Pith.*

⁴ *Servio, ut dixi, &c.*] Non memini ubi locutus sit de Servio antea: itaque annotat Valla in suo codice, hoc à Fabio dictum esse in lib. de causis corruptæ eloquentiæ: est tamen locutus de Servio lib. primo. *Turneb.*

⁵ *Messala.*] Hic Messala Servium defendit in libro quem de *S* litera conscripsit. *Idem.*

⁶ *Atqui eadem.*] *M* in medio dictionis optime sonat, in fine vero pessime: itaque eliditur in versu. cum sit autem hæc litera insuavis, proinde Græci nullam dictionem in *m* terminarunt, hæc in refoeliciores quam Latini. *Idem.*

¹ *Ciceroni*

novæ literæ sonum reddat. Neque enim eximitur, sed obscuratur, & tantum aliqua inter duas vocales velut nota est, ne ipsæ coëant. Videndum etiam, ne syllabæ verbi prioris ultimæ, sint primæ sequentis. Id ne quis præcipi miretur, ¹ Ciceroni in epistolis excidit, *Res mihi invisæ visæ sunt Brute.* Et in carmine,

² *O fortunatam natam me Consule Romam.*

Etiam monosyllaba si plura sunt, male continuabuntur: quia necesse est compositio multis clausulis concisa subsultet. Ideoque etiam brevium verborum ac nominum vitanda continuatio, & ex diverso quoque longorum: afferunt enim quandam dicendi tarditatem. Illa quoque vitia sunt ejusdem loci, si cadentia similiter & similiter desinentia, & eodem modo declinata, multa jungantur. Nec verba quidem verbis, aut nomina nominibus, similiaque his continuari decet: cum virtutes etiam ipsæ tædium pariant, nisi gratia varietatis adjutæ. ³ Membrorum, incisorumque junctura non eo modo est observanda, quo verborum, quanquam & in his extrema & prima coëunt. ⁴ Sed plurimum refert compositionis, quæ quibus anteponas. Nam & vomens, frustis esculentis vinum redolentibus, gremium suum & totum tribunal implevit. Et contra (nam frequentius utar iisdem diversarum quoque rerum exemplis, quo sint magis familiaria, Saxa atque solitudines voci respondent, bestia sæpe immanes cantu flectuntur atque consistunt. Magis id infurgebat, si verteretur: Nam etsi plus est saxa quam bestias commoveri, inest tamen compositioni decor. Sed transeamus ad numeros.

Omnia

¹ Ciceroni in epist.] Non videtur hac in re reprehendendus Cicero. Nam in priori plane alludit, in posteriori etiam lusit: quamquam Juvenalis hoc quoque carmen exagitat. Idem.

² O Fortunatam natam me Consule Romam.] Vide Turneb. l. 7. cap. 19.

³ Membrorum incisorumque.] In membris jungendis non solemus vitare similitudinem syllabarum: ut, Domus tibi dec-

rat? at habebas: pecunia aderat? at egebas. Turneb.

⁴ Sed plurimum refert.] In membrorum & incisorum conjunctione plurimum inter est quod cui anteponas, quia aliquando ordo naturalis & optimus immutatur propter gratiam & suavitatem compositionis. Hoc præceptum partim juncturae est, partim ordinis. Idem.

Omnia

1 Omnis *structura* ac *dimensio* & *copulatio* *vocum* constat aut numeris (numeros *ῥυθμῶς* accipi volo) aut *μέτρῳ*, id est dimensione quadam. Quod etiam si constat utrunque pedibus, habet tamen simplicem differentiam. Nam *rhythmi*, id est, numeri, spatio temporum constant: *metra* etiam ordine: ideoque alterum esse quantitatis videtur, alterum qualitatis. 2 *ῥυθμῶς* aut par est ut *dactylus*. unam enim syllabam parem brevibus habet. 3 Est quidem vis eadem & aliis pedibus, sed nomen illud tenet. *Longam* esse duorum temporum, *brevem* unius, etiam pueri sciunt. 4 Aut *sescuplex*, ut *paon*: cujus vis est ex longa & tribus brevibus: 5 quique ei contrarius, ex tribus brevibus & longa, vel alio quoquo modo tempora tria ad duo relata *sescuplum* faciunt, Aut duplex, ut *jambus*: nam est ex brevi & longa: quique est ei contrarius. Sunt hi & *metrici* pedes: sed hoc interest, quod *rhythmo* indifferens est, *dactylus* ne illæ priores habeat breves, an sequentes. Tempus enim 6 solum metitur, 7 ut à *sublatione* ad *positionem* iisdem sit spatiis pedum. In versu pro *dactylo* poni non poterit *anapestus* aut *spondens*: nec *paon* eadem ratione à brevibus incipiet ac desinet. Neque solum

1 Omnis *structura*.] Numerus constat intervallo *syllabarum* & *pedum*: at *versus* non solum constat *pedum* intervallo, sed etiam *certa* *collocatione*, quæ perpetuo est *observanda*. Hunc locum traduxit *Fabius* ex *rhetoricis* ad *Theodectem*. *Idem*.

2 *ῥυθμῶς* aut par est.] Omnis *modulatio* oritur à *proportionibus* *arithmeti- cis*: igitur *Fabius* in *numeris* quoque ostendit certam esse temporum *proportionem*. est autem omnis *proportio* aut *aqualis*, aut *inaequalis*. eandem *observabis* in *pedibus*. *Idem*.

3 Est quidem vis eadem.] *Mensuram* temporum *observamus* in *numeris*, non *ordinem*: itaque *anapestus* eandem vim habere potest in *numero*. ita *quantquam* *anapestus* parem vim habet, obtinuit tamen ut *par* *numerus* diceretur *dactylus*. *Idem*.

4 Aut *sescuplex*.] *Sescuplex* dicitur, quod alterum totum capit, & dimidium: quæ proportio vocatur *sesquialtera*, à *Græcis* *hemioia*. *Idem*.

5 Quique ei contrarius.] *Grammatici* hunc pedem *quadruplicem* faciunt ex *mutatione* *longæ* *syllabæ*, cum ponitur vel *initio*, vel *medio*, vel *fine*. *Idem*.

6 Solum.] *Alij*, *Sonum*.

7 Ut à *sublatione*.] *Sublatio* & *positio* ea est, quæ dicitur à *Græcis* *ἄρσις* & *θέσις*. itaque *Fab.* vocat *sublationem*, *elevationem* quæ fit ab *initio* *pedis* & *numeri* ad *ejus finem*, id est ad *positionem*. *Aliter* appellant qui de *accentibus* scribunt: *sublationem* enim *vocant*, cum *elevatur* *syllaba* in *pronunciatione* *accentus*. nam in *cæteris* *syllabis* est *positio*, quia *deprimitur*. *Tur- nebus*.

solum alium pro alio pedem metrorum ratio non recipit, sed ne dactylum quidem aut forte spondeum alterum pro altero. Itaque si quinque continuos dactylos, ut sunt in illo,

Panditur interea domus omnipotentis olympi,
confundas, solveris versum. Sunt & illa discrimina, quod *rhythmis* libera spatia, *metris* finita sunt: & his certe clausulae, illi quo modo cœperant currunt usque ¹ ad *μετέβολῶν*, id est transitum in aliud genus rhythmici. Et quod *metrum* in verbis modo, *rhythmus* etiam ² in corporis motu est. ³ Inania quoque tempora *rhythmici* facilius accipient, quanquam hæc & in *metris* accidunt. ⁴ major tamen illic licentia est, ubi tempora etiam animo metiuntur, & pedum & digitorum ictu intervalla signant quibusdam notis, atque æstiment quod breves illud spatium habeat, ⁵ inde *τετρασημῶν*, *πεντάσημῶν*. Deinceps longiores fiunt percussiones. ⁶ Nam *σημεῖον* tempus est unum. In compositione orationis certior, & magis omnibus aperta servari debet dimensio. Est igitur in pedibus. Et metrici quidem pedes adeo reperiuntur in oratione, ut in ea frequenter non sentientibus nobis ⁷ omnium

¹ *Ad μετέβολῶν.*] Mutationem appellat, cum absoluta periodo transimus ad alium circuitum & periodum. in sequenti autem periodo mutare debemus numerum, quoniam similitudo numeri est vitiosa. *Idem.*

² *In corporis motu est.*] Fabius docuit in cap. de Musica, aptum & decentem corporis motum appellari *ὄρθρον*, nam in ipso quoque corporis gestu servari debet quædam proportio, quæ efficit *rhythmum*. *Idem.*

³ *Inania quoque.*] Inania vocat tempora, quæ redundant. illa autem minus offendunt in periodo quam in carmine: quanquam in carmine nonnunquam illa ponuntur, ut in *hypermetro*. sed hoc perquam rarum est. *Idem.*

⁴ *Major tamen illic licentia.*] Major licentia est in *metris*, ut in fingendis verbis, atque adeo in numeris, quia certam

habent legem, contra quam aliquando faciunt. nullam autem habet legem orator. Nonnulli hunc locum intelligunt de oratione, sed peccant, ut apparet ex sequentibus. *Idem.*

⁵ *Inde τετρασημῶν.*] *Τετρασημῶν* appellat notam, quæ intervallum quatuor temporum signabat, ut *πεντάσημῶν* quinque. quanquam etiam notæ quædam erant quæ sex, septem, octo temporum starent. *Idem.*

⁶ *Nam σημεῖον tempus est unum.*] A quibusdam hic locus intelligitur de oratione, quæ majorem habet licentiam *nummerorum*: quanquam nonnulli hac in re ita sunt religiosi, ut non solum auribus & animo metiantur numeros in oratione, sed etiam certa cantione & certa annotatione temporum. *Idem.*

⁷ *Omnium generum excidant versus.*] Cic. in Oratore ad Brutum ait: *orationem nostram*

nium generum excidant versus. ¹ Et contra nihil est prosa scriptum, quod non redigi possit in quaedam versiculorum genera. Sed in adeo molestos incidimus grammaticos, quam fuerunt qui ² lyricorum quaedam carmina in varias mensuras coegerunt. At Cicero frequentissime dicit totum hoc constare *numeris*, ideoque reprehenditur à quibusdam, tanquam orationem ad *rhythmos* alliget. Nam sunt numeri *rhythmi*, ut & ipse constituit, & secuti etiam Virgilius cum dicit,

-- Numeros memini, si verba tenerem:

& Horatius,

-- Numerisque fertur

Lege solutis.

Invadunt ergo hanc inter cæteras vocem. Neque enim Demosthenes *fulmina* tantopere vibrasse diceretur, nisi *numeris contorta* ferrentur. In quo si hoc sentimus *rhythmis* contorta, dissentio. Nam *rhythmi*, ut dixi neque finem habent certum, nec ullam in contextu varietatem, sed qua cœperunt sublatione ac positione ad finem usque decurrunt: oratio non descendit ad strepitum digitorum. Id quod Cicero optime videt, ac testatur frequenter, se quod numerosum sit quærere: ³ ut magis non ἀριθμὸν, quod esse inscitum atque agreste, quam ἄρρυθμὸν, quod poëticum est, esse compositionem velit, sicut etiam quos palaestritas esset nolumus, peritos tamen palaestrae esse volumus, non ἀπυλαίστρης. Ve-

rum

nostram magna ex parte jam bis constare: itaque à nobis per imprudentiam fundi jam-bicos versus & Hipponactios. Idem.

¹ Et contra.] Infinita sunt versuum genera: itaque cum sit tanta in illis varietas, nulla videtur esse *prosa* quæ non possit in quoddam versiculi genus reduci. Idem.

² Lyricorum quaedam carmina.] Lyrici Græci sibi arbitrio carmina fingere solent, mira varietate, ut carmina vix deprehendas, at tamen rediguntur in certos pedes à quibusdam. Forte vero in-

nuit etiam grammaticos esse molestos, quia orationem veluti carmina metiuntur. Idem.

³ Ut magis non ἀριθμὸν. &c.] Ἐϋ-
ρυθμὸν dicitur, quod est bene numerosum, quale poëma: ἀρρυθμὸν autem, quod *numeris* omnino caret & compositionis lege. Inter hæc duo aliquid medium est, quod habet quandam modulationem & quandam dimensionem. talis est numerus oratorius. non igitur peccat Cic. cum numeros tribuit orationi. Idem.

Yy

I Colle-

rum ea quæ efficitur ex pedibus æqua conclusio, nomen aliquod desiderat. Quid sit igitur potius quam *numerus*, & oratorius numerus, ut *enthymema* rhetoricus syllogismus? Ego certe ne in calumniam cadam, qua ne M. quidem Tullius caruit, posco hoc mihi, ut cum pro composito dixerò *numerus*, & ubicunque jam dixi, *oratorium* dicere intelligar. ¹ *Collocatio* autem verba jam probata, & electa, & velut assignata sibi debet connectere: nam vel dura inter se commissa potiora sunt inutilibus. Tamen & eligere quædam, dum ex iis quæ idem significant, atque idem valeant, permiserim: & adjicere dum non ociosa: & detrahere, dum non necessaria: sed & figuris mutare & casus & numeros, quorum varietas frequenter gratia compositionis adscita, etiam sine numero solet esse jucunda: ² etiam ubi aliud ratio, aliud consuetudo poscit, utrum volet sumat compositio, *Vitavisse* vel *vitasse*: *Deprehendere* vel *deprendere*. ³ Coitus etiam syllabarum non negabo, & quicquid sententiis aut eloquentiæ non nocebit. Præcipuum tamen in hoc opus est, scire quod quoque loco verbum maxime quadret. Atque is optime componet, qui hoc solum componendi gratia faciet. Ratio vero pedum in oratione est multo quam in versu difficilior: primum, quod *versus* paucis continetur, *oratio* longiores habet sæpe circuitus: deinde quod *versus* semper similis sibi est, & una ratione decurrit: *orationis* compositio nisi varia est, & offendit similitudine, & affectatione deprehenditur: ⁴ & in omni quidem corpore, totoque (ut ita dixerim) tractu, numeris inserta est. Neque enim loqui possumus nisi è syllabis brevibus ac longis, ex quibus

¹ *Collocatio autem.*] Compositio est in verbis simplicibus & conjunctis. simplicia sunt eligenda, in conjunctis servanda est junctura & numerus. Idem.

² *Etiam ubi aliud ratio, &c.*] Ratio grammatica poscit ut dicamus *vitavisse*, at consuetudo poscit ut dicamus *vitasse*. Hic erit utendum ratione numeri. Idem.

³ *Coitus etiam syllab.*] Videtur syllab-

barum appellare coitum, quando duæ syllabæ commiscuntur in unam per synæresin, ut pro *perisse*, *perisse*. Idem.

⁴ *Et in omni quidem.*] Numeri potissimum sunt in clausulis & in finibus periodorum, secundo loco in initiis: media vero satis est si habeant lenitatem compositionis & aptum fluxum: quanquam ne id quidem fieri possit sine pedibus. Idem.

I. Abru-

quibus pedes fiunt. Magis tamen & desideratur in clausulis, & apparet: primum, quia sensus omnis habet suum finem, possidetque naturale intervallum, quo à sequentis initio dividatur: deinde, quod aures continuam vocem secutæ, ductæque velut prono decurrentis orationis flumine, tum magis judicant, cum ille impetus stetit, & intuendi tempus dedit. Non igitur durum sit neque ¹ abruptum, quo animi velut respirant ac reficiuntur. Hæc est sedes orationis, hoc auditor expectat, ² hîc laus omnis declamat. Proximam clausulis diligentiam postulant initia. nam & ad hæc intentus auditor est. Sed eorum facilius ratio est. Non enim cohærent aliis, nec præcedentibus serviunt: sed novum exordium sumunt, cum illa, quamlibet sit composita, ipsam gratiam perdat, si ad eam rupta via veniamus. ³ Namque cum sit, ut videtur, severa Demosthenis compositio *πρώτον μὲν ὡς ἀνδρῶν ἀθροῦσι τοῖς θεοῖς ὄρχομαι πῶσι καὶ πλοῦσι.* & illa quæ ab uno (quod sciam) Bruto minus probatur, cæteris placet, *καὶ μὴ πῶς ἐλάττω, μὴδὲ τοξόω.* non desunt qui Ciceronem carpant in his, *Familiaris cæperat esse balneatori.* & *Non minus dura archipirata.* nam *balneatori* & *archipirata* idem finis est, qui *πῶσι καὶ πλοῦσι*, & qui *μὴδὲ τοξόω*: sed propria sunt, ⁴ ideo severiora. Est in eo quoque nonnihil, quod hîc singulis verbis bini pedes continentur, quod etiam in carminibus est permolle: nec solum ubi quinæ syllabæ nectuntur, ut in his, *Fortissima Tyndaridarum*: sed etiam ubi quaternæ, cum versus eluditur *Apenmino*, & *armamentis*, & *Oriona*. Quare hoc quoque vitandum est, ne plurium syllabarum verbis utamur

¹ *Abruptum.*] *Abrupta est clausula, quando ante legitimum numerum & aptam dimensionem incipit desinere. Idem.*

² *Hic laus omnis declamat.*] *Cicero quoque scribit aliquando totas conciones exclamasse, plausumque sustulisse, quia clausula apte conciderat atque numerose. Idem.*

³ *Namque cum sit.*] *Reprehenditur Cic. quod periodos quasdam male con-*

cluserit, quoniam in illis optimus est numerus. Est enim creticus cum spondeo, sed dictiones sunt productiores quam conveniat: non enim licet terminare periodum dictione habente sex aut septem syllabas. Idem. Namque cum sit, ut videtur.] Dan. Nam qui fit ut cum Demosthenis vera videatur. Pith.

⁴ *Ideo severiora.*] *Dan. Dissolutio-*

utamur in fine. ¹Mediis quoque non ea modo cura sit, ut inter se cohæreant, sed ne pigra, ne longa sint: ne, quod nunc maximum vitium est, brevium contextu resultent, ac sonum reddant pene puerilium crepitaculorum. Nam ut initia clausulæque plurimum momenti habent quoties incipit sensus aut desinit: ²sic in mediis quoque sunt quidam conatus qui leviter intersistunt: ut currentium pes etiam si non moratur, tamen vestigium facit. ³Itaque non modo membra atque incisa bene incipere atque cludi decet, sed etiam in iis quæ non dubie contexta sunt, nec respiratione utuntur illi ⁴vel occulti gradus. quis enim dubitet unum sensum & unius spiritus esse. *Animadverti, iudices, omnem accusatoris orationem in duas divisam esse partes?* Tamen & duo prima verba, & tria proxima, & deinceps duo rursus ac tria suos quasi numeros habent spiritum sustinentes: sicut apud ⁵*rhythmicos* æstimantur hæ particulæ prout sunt *graves, acres, lenta, celeres, remissa, exultantes*. Proinde id quod ex illis conficitur, ⁶aut severum, aut luxuriosum, aut quadratum, aut solutum erit.

²Quædam etiam clausulæ sunt claudæ atque pendentes, si relinquuntur: sed sequentibus suscipi ac sustineri solent:

eoque

¹ *Mediis quoque.*] In mediis quamquam non diligenter observatur numerus, tamen non debemus contenti esse sola junctura, sed etiam efficere debemus ut modice fluat oratio & apte. Turnebus.

² *Sic in mediis.*] Quamquam media spatia periodi continuo decurrunt fluxu, tamen habent tenuem quandam quietem, & quadantenus insistant. est igitur aliquo opus numero in illa quiete. Idem.

³ *Itaque non modo.*] In mediis spatiis quamquam non est colon & comma, tamen sæpenumero est diastole aut hypodiastole. Turn.

⁴ *Vel occulti.*] Spiritum sustinemus.

⁵ *Rhythmicos.*] Rhythmiici appellantur musici quidam, qui diligenter expen-

dunt numeros singularum particularum. sic etiam nonnulli rhetores appellantur, à numerorum diligentia. Idem.

⁶ *Aut severum.*] Viderur innuere quasi quatuor genera compositionis. Diomedes tamen grammaticus duntaxat tria ponit, quadratum, confragosum, elumbe: sed ultimum complectitur solutum & luxuriosum. quadratum autem vocamus, aptum omnino & conveniens. sic dicitur quadrata statura omnium optima: quæ media est inter procerum & breve, obesum & gracile. Idem.

⁷ *Quædam etiam claus.*] Clausula curtiior & brevior vitiosa est, quia non implet aures: ejus tamen vitium emendatur, si aliquid subjiciatur quod mutilatam clausulam expleat. Idem.

¶ Versum

eoque facto, vitium quod erat in fine, continuatio emendat. *Non vult P. R. obsoletis criminibus accusari Verrem.* durum, si desinas: sed cum est continuatum iis quæ sequuntur, quamquam natura ipsa divisa sint, *Nova postulat, inaudita desiderat:* salvus est cursus. Ut adeas, tantum dabis: male cluderet. nam & trimetri versus pars ultima est. excipit, *Ut cibum vestitumque introferre liceat, tantum:* præceptus adhuc firmatur ac sustinetur ultima, *Recusabat nemo.* ¹ Versum in oratione fieri, multo fœdissimum est totum: sicut etiam in parte, deforme: utique si pars posterior in clausula deprehendatur, aut rursus prior in ingressu. Nam quod est contra, sæpe etiam decet, quia & cludit interim optime prima pars versus, dum intra paucas syllabas, ² præcipue senarii atque octonarii. *In Africa fuisse,* initium senarii est, primum pro Quin. Ligario caput, cludit, *Esse videatur.* ³ Nam nimis frequens, octonarium inchoat. Talia sunt Demosthenis, *πῶσι καὶ πῶσι καὶ πῶσι ὑπὲρ ὅλων ἔνοισιν.* & totum pene principium. Et ultima versuum initio conveniunt orationis: *Etsi vereor, iudices. & Animadverti, iudices.* ⁴ Sed initia initiis non conveniunt. T. Livius hexametri exordio cœpit, *Facturusne opera pretium sum.* Nam ita edidit, estque melius quam quo modo emendatur, *Nec clausula clausulis:* ut Cicero, *Quo me vertam nescio.* qui trimetri finis est. Trimeterum & *Pro misero dicere liceat.* ⁵ Sex enim pedes, tres percussiones

¹ *Versum in oratione fieri.]* In hoc tamen vitium aliquando incidunt oratores; ut Cic. in Verrem, *cum loquerer, multi fletus gemitusque fiebant,* dempta una syllaba versus est. alio quoque in loco, *O miserum cui peccare licebat:* sic posuit finem hexametri. In Isocrate vero multos annotant versus propter nimiam numerorum diligentiam. *Idem.*

² *Præcipue senarii.]* Id vero optime, quoniam (ut docet Cic. in Orat. ad Brutum) oratio nostra magna ex parte jambicis constat: & alioqui hic numerus minus est metricus. *Idem.*

³ *Nam nimis frequens.]* Cic. periodum

inchoat quibusdam pedibus jambicorum versuum: reliqui autem pedes quamquam in metro peccant, tamen absolvunt octonarium. *Idem.*

⁴ *Sed initia.]* Duplex esse potest sensus, vel quod initia periodorum diversa sint, nec sibi consentiant: vel quod initia versuum non conveniunt initiis periodorum, quemadmodum supra dixit. *Idem.*

⁵ *Sex enim pedes.]* In trimetro jambico sex sunt pedes: sed cum breves habeant syllabas, fit proinde ut in mensurarum percussionibus bini pro singulis habeantur. inde trimetri versus dicuntur à tribus mensuris. *Idem.* Sex enim

cussiones habent. Peius claudit finis hexametri: ut Brutus in epistolis, *Neque enim illi malunt habere tutores aut defensores, quanquam sciunt placuisse Catoni.* Illic minus sunt notabiles, quia hoc genus sermoni proximum est. Itaque & versus hi fere excidunt, quos Brutus ipso componendi ductus studio sapissime facit, non raro Asinius, sed etiam Cicero nonnunquam, ut in principio statim orationis in Lucium Pisonem, *Prò dii immortales, quis hic illuxit dies?* ¹ Non minore autem cura vitandum est, quicquid *ὑπερμετρῶν*, quale est apud Sallustium, *Falso queritur de natura sua.* Quamvis enim victa sit, tamen soluta videri debet oratio. Atqui Plato diligentissimus compositionis in Timæo prima statim parte vitare ista non potuit. Nam & initium hexametri statim invenias, & ² Anacreontion protinus colon efficias, & si velis trimetron, & quod duobus pedibus & parte *πυρρῆμετρῶν* à Græcis dicitur: & hæc omnia in ³ tribus, ut Thucydidis *ὅτι ἐρῶμετρίαι καὶ πρὸς ἐφάπνῃσαν*, ex mollissimo rhythmorum genere excident. Sed quia orationem jam constare pedibus dixi, aliqua de iis quoque: quorum nomina quoniam varia esse traduntur, constituendum est quo quenque appellemus. Et quidem Ciceronem sequar: nam is eminentissimos Græcorum est secutus, excepto quod pedes mihi trisyllabos non videtur excedere, quanquam ille *πρῶνε* ⁴ *dochimoque*, quorum

prior

pedes tres pecc.] Horat. Unde *ἑ* trimetris ad crescere iussit Nomen Iambeis cum senos redderet ictus. nam cum bini per se colliduntur, ter se repercutiunt. Alioqui in Jambicis trochaicis & anapæsticis pedes binos pro singulis numeramus: ideoque trimetri tres percussiones, id est, collisiones habere dicuntur. Pith.

¹ Non minore autem.] Appellat *ὑπερμετρῶν*, ut antea, quod non solum habet numerum, verum etiam metrum. Sic Sallustius initio Jugurthinum belli usus est optimo jambico. Turneb. Non minore autem curavit.] Reprehendit alia ratione Servius in illud Virgil. *multæ illam frustra.* Antequam inquit rem diceret,

prior eius ostendit eventum: sic Sallustius: *Falso queritur de natura sua humanum genus.* Nam antequam diceret *queritur*, dixit *falso*. Pith.

² Anacreontio.] Versus Anacreontius est, qui constat versu tetrametro hypercatalectico, id est una redundante syllaba: sunt etiam alii versus Anacreontii apud Servium in centimetro. Turneb.

³ Tribus, &c.] Verbis an versibus.

⁴ Dochimoque.] Dochimus apud Cic. & Fab. primam habet brevem, deinde duas longas, quartam brevem, ultimam longam, ut *amicos leves*. grammatici nonnulli volunt duas primas esse breves, ut *hyacinthini*. Turneb.

¹ Pyrrhi-

prior in quatuor, secundus in quinque excurrit, utatur. Nec tamen ipse diffimulat quibusdam numeros videri, non pedes. nec immerito. Quicquid enim supra treis syllabas habet, id ex pluribus est pedibus. Ergo cum constent quatuor pedes binis, octo ternis: *spondeum* longis duabus, ¹ *pyrrhichium*, quem alii *periambum* vocant, brevibus: *jambum* brevi longaque: huic contrarium è longa & brevi, ² hunc *chorem* nos, ut alii *trocheum*, nominemus. Ex iis vero qui ternas syllabas habent, *dactylum* longa duabusque brevibus: huic temporibus parem, sed retroactum, appellari constat *anapeston*. Media inter longas brevis faciet *amphimacrum*: sed frequentius ejus nomen est ³ *creticus*. Longa inter breves, *amphibrachys*: duabus longis brevem sequentibus, ⁴ *bacchius*: totidem longis brevem præcedentibus, huic contrarius *palimbacchius* erit. Tres breves *trocheum*, quem *tribrachyn* dici volunt, qui choreo *trochei* nomen imponunt: totidem longæ *molossion* efficiunt. Horum pedum nullus non in orationem venit, sed quo quique sunt temporibus pleniores, longisque syllabis magis stabiles, hoc graviorem faciunt orationem, breves celerem ac mobilem. Utrumque locis utile. Nam & illud ubi opus est velocitate, tardum & segne, & hoc ubi pondus exigitur, præceps ac resultans, merito damnetur. ⁵ Sit in hoc quoque aliquid fortasse momenti, quod & longis longiores, & brevibus sunt breviores syllabæ: ut quamvis neque plus duobus temporibus, neque uno minus habere videantur (ideoque in metris omnes breves longæ-

que

¹ *Pyrrhichium.*] De pedibus metr.

² Hunc *chorem* nos, &c.] Hac in re sequitur Ciceronem Fabius. appellat enim *chorem*, pedem constantem longa & brevi. alii vocant *trocheum*, sed *trocheus* Ciceroni & Fabio est *tribrachys*, qui constat tribus brevibus. *Turneb.*

³ *Creticus.*] *Creticus* appellatur, propterea quod *Cretenses* solebant uti eo pede in saltationibus. *Idem.*

⁴ *Bacchius.*] A cæteris *grammaticis* aliter dicitur. qui enim à Fabio dicitur

bacchius, ab illis appellatur *palimbacchius*, & contra. *Idem.*

⁵ *Sit in hoc.*] Syllabæ longis longiores sunt, quæ suapte natura productæ habent etiam positionem, ut *mater matris*. brevibus breviores, quæ compositione breves sunt, & sine positione, ut *patris pater*. Potest hoc etiam expendi ex sequente syllaba, quæ positionem habet, ideoque præcedenti mutuatur aliquod tempus, ut *agrestem*. *Idem.*

que inter se obfessæ sunt pares) lateat tamen nescio quid, si quicquam superfit, aut desit. Nam versuum propria conditio est, ideoque in his quædam etiam communes. ¹Veritas vero quia patitur æque brevem esse vel longam vocalem cum est sola, quam cum eam consonantes una pluresve præcedunt: certe in dimensione pedum syllaba quæ est brevis, insequente alia vel brevi, quæ tamen duas primas consonantes habeat, fit longa: ut,

² *Agrestem tenui musam meditaris avena.*

nam licet *gre* brevis, facit tamen longam *A* priorem. Dat igitur illi aliquid ex suo tempore: quo modo, nisi habeat plus quam quæ brevissima, qualis ipsa esset detractis consonantibus? nunc unum tempus accommodat priori, & unum accipit à sequente, ita duæ natura breves, positione sunt temporum quatuor. ³ Miror autem in hac opinione doctissimos homines fuisse, ut alios pedes ita eligerent, alios damnarent, quasi ullus esset, quem non sit necesse in oratione deprehendi. Licet enim *paonem* sequatur Ephorus, inventum à Thrasymacho, ⁴ probatum ab Aristotele, *dactylumque*, ut temperatiores brevibus ac longis: fugiat *spondeum* & *trochæum*, alterius tarditate, alterius celeritate damnata: ⁵ & *herous*, qui est idem *dactylus*, Aristoteli amplior, *jambus* ⁶ humanior videatur: *trochæum* ut nimis currentem damnet, eique ⁷ *cordacis* nomen imponat, eademque dicant Theodectes

¹ *Veritas vero.*] Si spectes vocalis naturam, etiam si extrinsecus accedat positio, non tamen magis longa erit aut brevis, ut *fax* positione longum est, natura breve. *Idem.*

² *Agrestem tenui, &c.*] In Vergilio ubique legitur *sylyestrem*: alio tamen in loco apud Vergil. scribitur, *Agrestem tenui meditabor arundine musam.* *Idem.*

³ *Miror autem.*] Fabius existimat nullum pedem esse qui orationem ingredi non possit, dummodo apte collocetur. eos itaque reprehendit qui quosdam pedes damnant. *Idem.*

⁴ *Probatum ab Aristotele.*] Arist. in periodorum initiis maxime probat *paonem*, qui incipit à longa: ut in fine, qui desinit in longam. *Idem.*

⁵ *Et herous.*] *Herous* damnat Arist. propter amplitudinem nimis metricam. appellat *herous*, quia frequens est in *carmine heroico.* *Jambus* Aristoteli non probatur propter *humilitatem.* incidit enim fere in *sermonem vulgarem.* *Idem.*

⁶ *Humana.*] *Humilior.* Pith.

⁷ *Cordacis.*] *Cordax* dicitur *lasciva* & *comica saltatio*, quæ gesticulationem habet hujusmodi, ut pedes & reliquum corpus celerrime moveantur. *Turnebus.*
Corda.

dectes ac Theophrastus, similia post eos Halicarnasseus Dionysius irrumpent etiam ad vicinos, nec semper illis *Heroo*, aut *pæone* suo, quem quia versus raro facit, maxime laudant, uti licebit: ¹ ut sint tamen aliis alii crebriores, non verba facient, quæ neque augeri, neque minui, neque sicut modulatione produci aut corripri possint: sed *transmutatio* & *collocatio*. ² Plerique enim ex commissuris eorum vel divisione fiunt pedes: quo fit ut iisdem verbis alii atque alii versus fiant: ut memini quendam non ignobilem poetam ita lusisse,

Astra tenet cælum, mare classes, area messem.

³ Hic retrorsum fit *sotadeus*. Itemque *sotadeo* adjungat retro-trimetros.

Caput exeruit mobile pinus repetita.

Miscendi ergo sunt, curandumque ut sint plures qui placeant, & circumfusi bonis deteriores lateant. Nec vero in literis syllabisque natura mutatur, sed refert quæ cum qua optime coëat. Plurimum igitur auctoritatis, ut dixi, & ponderis habent *longæ*: celeritatis *breves*: quæ si miscentur quibusdam longis, currunt: si continuantur, exultant. ⁴ *Acræ* quæ ex brevibus ad longas insurgunt: *leniores*, quæ à longis in breves descendunt. Optime incipitur à longis, recte aliquando à brevibus: ut *Novum crimen C. Casar*. ⁵ *Lenius*, ut, *Animadverti, judices*. Quod initium partitioni simile

Cordacis.] Κορδακισώτερον appellat Aristoteles.

¹ *Ut sint tamen aliis, &c.*] Pedes non expendimus ex ipsis verbis, sed potius ex verborum junctura & collocatione. igitur verba non faciunt ut sæpius utamur hoc pede, sed collocatio verborum. Idem.

² *Plerique enim.*] Vel inde apparet à verbis ipsis pedes non effici, quia si verba eadem varie mutaveris atque collocaveris, alios atque alios efficies pedes. Idem.

³ *Hic retrorsum.*] *Sotadeus* hic versus (nam sunt & alii) constat spondeo, ana-

pesto, dactylo. Idem. *Hic retrorsum fit sotadeus.*] Ut illi apud Diomed. III. *Esse bonus si vis cole Divos optime Pansa.* Martial. *Nec retro lego Sotadem cinadum.* Auson. Σολεδον τε κιναδον, Ιοινον αμφοτερον. *Pith.*

⁴ *Acræ, quæ ex brevibus.*] *Diomedes* lib. 2. hæc verba *Fabii* repetit, sed *alacræ* legit, ac forte aptius ita legeretur. *Turneb.*

⁵ *Lenius.*] *Diomedes* hunc quoque locum citat, *lenius à duabus*, quæ lectio videtur melior. *Idem.*

mile est, quæ celeritate gaudet. ¹ Clausula quoque è longis firmissima est: sed cludent & breves, quamvis habeatur indifferens ultima. ² Neque enim ego ignoro, in fine pro longa accipi brevem, quod videtur aliquid vacanti tempori, ex eo quod insequitur, accedere: aures tamen consulens meas, intelligo multum referre, utrumne *longa* sit quæ cludit, an *pro longa*. Neque enim tam plenum est, dicere, *Incipientem timere*: quam illud, *Ausus est confiteri*. Atqui si nihil refert brevis an longa sit ultima, idem pes erit: verum nescio quomodo sedebit hoc, illud subsistet. Quo moti quidam, longæ ultimæ tria tempora dederunt, ut illud tempus quod brevis ex longa accipit, huic quoque accederet. ³ Nec solum refert quis claudat, sed quis antecedit. Retrorsum autem neque plus tribus, (iique si non ternas syllabas habebunt, repetendi sunt, absit tamen poëtica observatio) neque minus duobus: alioqui *pes* erit, non *numerus*. ⁴ Potest tamen vel unus esse *dichoreus*, si unus est qui constat ex duobus choreis. Itemque *paon*, qui est ex choreo & pyrrhichio, quem aptum initiis putant: vel contra qui est è tribus brevibus & longa, cui clausulam assignant: de quibus fere duobus scriptores hujus artis loquuntur, ⁵ alios omnes, quotcunque

¹ *Clausula quoque.*] Itaque Aristotel. suadebat ut *periodum* terminarem *paone posteriore*, cujus ultima syllaba longa est. *Idem.*

² *Neque enim ego ignoro.*] Propterea quod in fine interfistitur, accedit aliquid temporis brevis syllabæ ex sequentibus, atque ita longa fit. itaque Cic. nihil ait interesse, *dactylo* quis *periodum* terminet, an *cretico*: reprehenditque Arist. qui *paone posteriore* dicit terminandam *periodum*, cum nihil intersit *ultima brevis sit an longa*. sed à Cic. dissentit Fabius. *Idem.*

³ *Nec solum refert.*] Pes unus numerum non efficit, itaque non solum est videndum quis ultimus sit pes, sed quis etiam antecedit. Quod si pedes sint *disyllabi*, observari poterunt *tres*: sin tri-

syllabi, non plures *duobus*, ne *oratio* abeat in *carmen*. *Idem.*

⁴ *Potest tamen.*] *Dichoreus* suavissime *periodum* terminat, dum non sæpius usurpetur. itaque Cic. reprehendit *Asianos oratores*, quod fere *clausulas* hoc pede finirent. constat autem *duobus trocheis*, ut *comprobare*. *Idem.*

⁵ *Alios omnes.*] In divisione numerorum æqualem posuit numerum, *duplicem*, & *sesquiplum*, quem dixit *paonem*, cujus est *proportio duorum ad tria*, ut sit *excessus unitatis*. igitur quicunque pedes *excessum* habent *unitatis*, in diversa tamen sed ejusdem generis *proportione*, ad *paonem* referuntur, sive sit *proportio sesquitercia*, sive *sesquiquarta*: qualis est, *Romanus sum*. *proportio* est enim *quatuor ad tria* in *unitatis excessu*. *Idem.*

1 Eff

cunque sint temporum quæ ad orationem pertineant, *pæonas* appellant. ¹ Est & *dochimus*, qui fit ex *bacchio* & *jambo*, vel *jambo* & *cretico*, stabilis in clausulis, & severus. *Spondeus* quoque, quo plurimum est Demosthenes usus, moram semper per se habet: optime præcedet eum *creticus*: ut in hoc, *De quo ego nihil dicam nisi depellendi criminis causa*. Illud est quod supra dixi multum referre, unone verbo pedes sint duo comprehensi, an uterque liber. Sic enim fit forte, *Criminis causa*: molle, *Archipirata*: mollius si tribrachys præcedat. *facilitates, temeritates*. ² Est enim quoddam in ipsa divisione verborum latens tempus, ut in pentametri medio spondeo qui nisi alterius verbi fine, alterius initio constet, versum non efficit. Potest, etiam si minus bene, præponi anapæstus, *Muliere non solum nobili, verumetiam nota*. Tum anapæstus & *creticus*, ³ *jambus* quoque, qui est utroque syllaba minor. præcedet enim tres longas brevis. Sed & *spondeus jambus* recte præponitur, *In armis sui*. ⁴ Tum *spondeus* & *bacchius*, sic enim fiet ultimus *dochimus*, *Isdem in armis sui*. Ex iis quæ supra probavi, apparet molosson quoque clausulæ convenire, dum habeat ex quocunque pede ante se brevem. Illud scimus, ubicunque sunt, esse pro nobis. Minus gravis erit *spondeus* præcedente *pyrrhichio*: ut: ⁵ *Judicii Juniani*. & adhuc pejus priore *pæone*: ut, *Brute dubitavi*: nisi potius hoc esse velimus *dactylum* & *bacchium*.

Duo

¹ Est & *dochimus*.] Cic. quoque *Dochimum* aprissimum putat esse clausulis, vetat tamen ne continuetur, propterea quod nimis notabilem efficit numerum. *Idem*.

² Est enim quoddam.] *Spondeus* qui in tertia sede pentametri ponitur, fieri debet ex *distionis fine* & *initio alterius*, alioqui male connexus erit versus. Sic etiam *connecti* interdum debent pedes resque efficitur longe mollior. *Idem*.

³ *Jambus* quoque, qui est utroque syllaba minor.] In vetusto codice sic legitur, *Jambus* quoque qui est in utrisque, sed illis

minor. nam ultimæ syllabæ, *anapæsti* & *cretici* faciunt *jambum*. *Idem*.

⁴ Tum *spondeus* & *bacchius*.] In vetustis legitur, *tamen* & *bacchius*: videturque sincerior esse lectio, quia (ut antea docuit) *bacchius* præpositus *jambo* efficit *dochimum*. hanc tamen lectionem reposuit *Raphaël*. *Idem*.

⁵ *Judicii Juniani*.] Haudquaquam satis quadrare videtur exemplum. etenim *claudi* videtur *periodus choreo* & *spondeo*, non *pyrrhichio*, nisi forte *Fabius* existimavit primam in *Juniano* brevem esse. *Idem*.

I Duo

¹ Duo spondei non fere conjungi patiuntur: quæ in versu quoque notabilis clausula est, nisi cum id fieri potest ex tribus quasi membris: ² *Cur de perfugis nostris copias comparatis contra nos?* una syllaba, duabus, una. ³ Ne dactylus quidem spondeo bene præponitur, quia finem versus damnamus in fine orationis. bacchius & cludit, & sibi jungitur, *Venenum timeres.* ⁴ Vitat choreum, spondeum autem amat: ut, *Non venena timeres: sed virus timeres.* Contrarius quoque qui est, cludet, nisi si ultimam longam esse volumus: optimeque habebit ante se molosson: ut, *Et spinis respersum.* Aut bacchium, *Quod hic potest, nos possemus.* Sed verius erit cludere choreum præcedenti spondeo. Nam hîc potius est numerus, *Nos possemus: &, Romanus sum.* ⁵ Cludet & dichoreus, si pes idem sibi ipsi jungetur, quo Asiatici sunt usi plurimum. Cujus exemplum Cicero ponit, *Patris dictum sapiens, temeritas filii comprobavit.* Accipiet ante se choreus & pyrrhichium: *Omnes prope cives virtute, gloria, dignitate superabat.* Cludet & dactylus, nisi eum observatio ultimæ creticum facit: ut, *Muliercula nixus in littore.* ⁶ Habebit ante bene creticum & jambum, spondeum male, pejus choreum. Cludit amphibrachus, *Q. Ligarium in Africa fuisse,* si non eum malumus esse bacchium. Non optimus est trochæus, si ultima

¹ Duo spondei.] Dissonans in versu notabilem facit rhythmum: ut, & *co-stam longo subducimus Apennino:* unde vitandus est in prosa. à Cic. tamen probatur, efficit enim gravem orationem, & eo numero Cic. prodit frequenter usum esse Crassum. Idem.

² Cur de profugis.] Locus est ex oratione Crassi, qui citatur à Cic. in Oratore, ubi legitur *comparant*, non, *comparatis*: sed ita emendavit Badius propter sequentia. Idem.

³ Ne dactylus quidem.] Cum dactylus præponitur spondeo, fit hexametri finis: tamen Cic. non vitavit aliquando hunc numerum, ut pro *Rabirio*, *perpetiendâ fuerunt.* Idem.

⁴ Vitat choreum.] Choreus præponi non potest bacchio in clausula periodi, propterea quod incidere clausula in finem versus hexametri. nam choreus & bacchius efficiunt dactylum & spondeum. Idem.

⁵ Cludet & dichoreus.] Dichoreus, duplex est choreus, quo pede nihil esse potest numerosius. exemplum quod citat Fab. est ex oratione Carbonis. Scribit autem Cic. *ita placuisse populo hujusmodi numerum, ut audita hac periodo sustulerit ingentem clamorem.* Idem.

⁶ Habebit ante, &c.] Idcirco dactylus ante se non admittit spondeum & choreum, quia ita efficeretur particula versus. Idem.

I Alioqui

ultima est brevis, quod certe sit necesse est, ¹ alioqui quomodo cludet, qui placet plerisque, dichoreus? Illa observatione ex trochæo fit anapæstus. Idem trochæus præcedente longa fit pæon: quale est, *Si potero.* &, *Dixit hoc Cicero, Obstat invidia.* Sed hoc initiis dederunt. Cludit & pyrrhichius choreo præcedente: nam sic pæon est. Omnes ii qui in breves excidunt, minus erunt stabiles: nec alibi fere factis apti, quam ubi cursus orationis exigitur, & clausulis non interfilitur. Creticus est initiis optimus: *Quod precatus à diis immortalibus sum.* & clausulis, *In conspectu populi Romani vomere postridie.* Apparet vero quam bene eum præcedant, vel anapæstus, vel ille qui videtur fini aptior, pæon. Sed & se ipse sequitur, *Servare quam plurimos.* Sic melius quam choreo præcedente, *Quis non turpe duceret?* si ultima brevis pro longa sit. ² Sed fingamus sic, *Non turpe, duceret.* Sed hic est illud inane quod dixi. Paululum enim moræ damus inter ultimum atque proximum verbum, & turpe illud intervallo quodam producimus: alioqui sit exultantissimum, & trimetri finis, *Quis non turpe duceret?* ³ Sicut illud: *Ore spiritum excipere liceret:* si jungas, lascivi carminis est: sed interpunctis quibusdam & tribus quasi initiis, fit plenum auctoritatis. Nec ego cum præcedentes pedes posui, legem dedi ne alii essent: sed quid fere accideret, quod in præsentia videretur optimum, ostendi. Et quidem optime est sibi junctus anapæstus, ut qui sit pentametri finis ⁴ vel rhythmus, qui nomen ab eo traxit: *Nam ubi libido dominatur, innocentia leve præsidium est.* Nam sfinalcephe facit, ultimæ syllabæ

¹ Alioqui quomodo cludet.] Trochæus tres habet breves, propter celeritatem igitur non bene consistit, quod si dixeris ultimam esse longam, hac ratione nunquam reperietur dichoreus in fine periodi, cujus ultimam syllabam esse brevem necesse est. Idem.
² Sed fingamus sic.] Distinctio quæ aliquam efficit moram, attribuit dictioni aliquid temporis vacantis, ut antea di-

xit, ex eo quod insequitur, efficitque ne rhythmus videatur poeticus, nam si continuaretur pronuntiatio, videretur esse finis scæarii. Idem.
³ Sicut illud.] Legendum est, sicæ illo ore. Idem.
⁴ Vel rhythmus.] Per rhythmum anapesticum significare videtur carmen anapesticum, anapesticum, quod constat duobus anapæstis. Idem.

syllabæ pro una sonent. Mollior fiet præcedente spondeo vel bacchio: ut si mutes idem, *leve innocentia præsidium est.*
 1 Non me capit (ut à magnis viris dissentiam) pæon qui est ex tribus brevibus & longa. Nam est ipse una plus brevi anapæsto, *facilitas & agilitas.* Quod quid ita placuerit his, non video, nisi quod illum fere probaverint, quibus loquendi magis quam orandi studium fuit. Nam & ante se brevibus gaudet pyrrhichio & choreo, *mea facilitas, nostra facilitas.* At præcedente spondeo tum plane finis est trimetricum sit 2 per se quoque ei contrarius. Principiis merito laudatur. Nam & primam stabilem, & tres celeres habet: tamen hoc quoque meliores alios puto. Totus vero hic locus non ideo tractatur à nobis, ut oratio quæ ferri debet ac fluere, dimetiendis pedibus ac perpendendis syllabis confenescat. Nam id tum miseri, tum in minimis occupati est. Neque enim qui se totum in hac cura consumpserit, potioribus vacabit: si quidem relicto rerum pondere, ac nitore contempto, 3 *tesserulas* (ut ait Lucilius) *struet, & vermiculate inter se lexeis committet.* Nonne ergo refrigeretur sic calor, & impetus pereat, 4 ut equorum cursum qui dirigit, minuit: & passus qui æquat, cursum frangit? 5 quasi numeri non fuerint in compositione deprehensi: sicut pœma nemo dubitaverit 6 imperito quodam initio fufum, & aurium mensura,

1 Non me capit.] Refragatur hic Fabius Aristoteli, Theodecti, & Theophrasto. illi enim summopere pæona probant, quem non putat tantopere laudandum atque hic opinionem Ciceronis sequitur. Idem.

2 Per.] Dan. Pæon.

3 Tesserulas struet.] Alludit ad hos Lucilii versus, *Quam lepide lexeis compositæ, ut tesserulæ omnes Arte pavimento atque emblemate vermiculato.* Appellat autem tesserulas, lapillos quadratos apte formatos, quibus struuntur pavimenta, quæ dicuntur tessellata, Vermiculatum autem appellamus opus, quod constat minutis quidem sed variis formis, representatque

diversas species. Turneb.

4 Ut equorum cursum, &c.] Quemadmodum equisones cum equos efficere volunt gradarios, aut solutarios, ex compositione gressus celeritatem eorum inhibent: sic inhibetur celeritas orationis. Idem.

5 Quasi numeri non, &c.] Non debet esse tam diligens numerorum observatio, quia etiam ante numerorum observationem numerosa fuit compositio. Idem.

6 Imperito quodam initio.] In vetustis codicibus legitur, *perito*: Cælius tamen Rhodiginus in lectionibus antiquis *imperito* legendum putat, ex Aristotele. Nam

fura, & similiter decurrentium spatiorum observatione esse generatum, mox in eo repertos pedes. Satis igitur in hoc nos componit multa scribendi exercitatio, ut ex tempore etiam similia fundamus. Neque vero tam sint intuendi pedes quam universa comprehensio: ut versum facientes, totum illum decursum non sex vel quinque partes, ex quibus constat versus, aspiciunt. Ante enim carmen ortum est, quam observatio carminis. ¹ Indeque illud,

Fauni vatesque canebant.

Ergo quem in poemate locum habet ² *versificatio*, eum in oratione *compositio*. Optime autem de illa judicant aures, quæ & plena sentiunt, & parum expleta desiderant, & fragoris offenduntur, & lenibus mulcentur, & contortis excitantur, & stabilia probant, clauda deprehendunt, redundantia & nimia fastidiunt. Ideoque docti rationem componendi intelligunt, indocti voluptatem. Quædam vero arte tradi non possunt. ³ Mutandus est casus, si durius is quo cœperamus feratur. Num in quem transeamus ex quo præcipi potest? Figuræ laboranti etiam compositioni variatæ sæpe succurrunt. ⁴ Quæ? cum orationis, tum etiam sententiæ. ⁵ Num præscriptum ejus rei ullum est? *Occasionibus utendum, & cum re præsentis deliberandum.* ⁶ Enimvero spatia ipsa, quæ in hac quidem parte plurimum valent, quod possunt nisi aurium habere judicium? Cur alia paucioribus ver-

bis

Nam Arist. scribit *poësim initium habuisse ab imitatione, cujus initium fuerit rude.*

Idem.

¹ *Indeque illud, &c.*] Hoc versu Ennius significare volebat se primum apud Latinos apte carmen condidisse, quasi priores poëta uterentur versibus *impolitis & incomptis*: cujusmodi olim citra observationem à *Faunis* reddebantur in oraculis. *Idem.*

² *Versificatio.*] *Versificatio* est observatio legis & pedum in carmine: unde *versificatores* appellantur, qui carmina condunt ex lege, etsi tamen non tam

apte ut poëta vocari debeant. nam poëta nescio quid augustius habet. *Idem.*

³ *Mutandus est casus.*] Sic Fabius antea præcepit *mutandos* esse nonnunquam *casus, numeros, figuras*: qui locus cum hoc conferri debet. *Idem.*

⁴ *Quæ? cum.*] Alii, *Tum quæ.*

⁵ *Num.*] Alii, *Nec.*

⁶ *Enimvero spatia.*] *Spatia* appellat in *periodis*, ipsius *decursus intervallum ab initio ad finem*. solet autem illud intervallum aliquando aures implere, ac tum optima est *periodus*. *Turneb.*

bis satis plena, vel nimium, alia pluribus brevia & abscissa sunt? ¹ Cur in circumductionibus etiam cum sensus finitus est, aliquid tamen loci vacare videtur? *Neminem vestrum ignorare arbitror, judices, hunc per hosce dies sermonem vulgi, atque hanc opinionem populi Romani fuisse. Cur hosce potius quam hos? Neque enim erat asperum. Rationem fortasse non reddam, sentiam esse melius. Cur non satis sit, sermonem vulgi fuisse? Compositio enim patiebatur. Ignorabam, sed ita ut audio, hoc animus accipit plenum sine hac geminatione non esse. Ad sensum igitur referenda sunt. Nequeas satis forte quid se verum, quid jucundum sit, intelligere: facias quidem natura duce melius quam arte: sed naturæ ipsi ars inerit.* ² Illud prorsus oratoris, scire ubi quoque genere compositionis sit utendum. Ea duplex observatio: altera, quæ ad pedes refertur: altera, quæ ad comprehensiones quæ efficiuntur ex pedibus. Et de his prius. Diximus igitur esse incisa, membra, circuitus. ³ *Incisum* (quantum mea fert opinio) erit sensus non expleto numero conclusus: plerisque pars membri. Tale est enim quo Cicero utitur, *Domus tibi deerat? at habebas. pecunia superabat; at egebas.* Fiunt autem etiam singulis verbis incisa: ut, *Diximus, testes dare volumus.* Incisum est, *diximus.* *Membrum* autem est sensus numeris conclusus, sed à toto corpore abruptus, & per se nihil efficiens. Id enim, *O callidos homines,* perfectum est: at remotum à cæteris, vim non habet: *ut per se manus, & pes, caput.* & *O rem excogitatam, ô ingenia metuenda.* Quando ergo incipit corpus esse? cum venit extrema conclusio, *Quem, quaso, nostrum fefellit, id vos ita esse facturos?* Quam Cicero brevissi-

man

¹ *Cur in circumd.*] Hac de causa Fabius antea præcipiebat ut quædam etiam adjicerentur, dum non otiosa essent. nam interdum bene terminatur sensus, male tamen *compositio*, propterea quod aures aliquid desiderant plenius. *Idem.*

² *Illud prorsus.*] Varianda est sapenumero *compositio*. nunc enim dicendum est *casum*, nunc *membratim*, nunc per-

fecta periodo. præterea aliis atque aliis numeris & pedibus est utendum. Est igitur artificis, posse compositionem cum decoro accommodare rebus. *Idem.*

³ *Incisum* (quantum, &c.) *Incisum à membro* apud Fab. hoc differt, quia *incisum* numerum non explet, quem explet *membrum*. Aquila Romanus aliter, ut antea diximus. *Idem.*

I Genera

mam putat. Itaque fere incisa & membra mista sunt, & conclusionem utique desiderant. Periodo plurima nomina dat Cicero, *ambitum, circuitum, comprehensionem, continuationem, circumscriptionem.* ¹ Genera ejus duo sunt: alterum simplex, cum sensus unus longiore ambitu circunducitur: alterum, quod constat membris & incisis, quæ plures sensus habent: *Aderat janitor carceris, & carnifex prætoris, & reliqua.* ² Habet *periodus* membra minimum duo. Medius numerus videtur quatuor: sed recipit frequenter & plura. Modus ei à Cicerone aut quatuor senariis versibus, aut ipsius spiritus modo terminatur. Præstare debet, ut sensum concludat, sit aperta, ut intelligi possit: non immodica, ut memoria contineri. Membrum longius justo, tardum: brevius, instabile est. ³ Ubicunque acriter erit & instanter pugnaciterque dicendum, membratim cæsimque dicemus. Nam hoc in oratione plurimum valet: adeoque rebus accommodanda compositio, ut asperis asperos etiam numeros adhiberi oporteat, & cum dicente æque audientem inhorrescere. ⁴ Membratim plerumque narrabimus, aut ipsas periodos majoribus intervallis, & velut laxioribus nodis resolvemus: exceptis quæ non docendi gratia, sed ornandi narrantur: ut in Verrem *Proserpine raptus*. Hæc enim lenis & fluens contextus decet. Periodus apta procemiis majorum caussarum, ubi sollicitudine, commendatione, miseratione res eget. Item communibus locis, & in omni ampli-

fica-

¹ Genera ejus duo sunt.] Altera periodus est, quæ perpetua continuatione decurrit: & quanquam habet membra, tamen in illis non insistit: altera est periodus, membris distincta, & in illis interstans. Idem.

² Habet periodus membra minimum duo.] Tamen à Græcis ponitur periodus *monocolos*, quæ uno duntaxat constat membro. eam Fab. non putat esse periodum, sed membrum duntaxat. Idem.

³ Ubicunque acriter.] Aliquando omiffa comprehensione colis duntaxat utimur

& *commatibus*, quod facere debemus ubi opus est *acrimonia*, quoniam illa cæsa & membra toties feriunt auditorem. Idem.

⁴ Membratim plerumque.] Narrationes forenses & civiles membra potius desiderant quam periodos, aut certe periodos *similes membris*. non enim debet esse in eis tam numerosa comprehensio, ne iudex artem intelligat. narrationes tamen quæ fiunt ad *ornatum & amplificationem*, numerosas admittunt comprehensiones. Idem.

Z z

I Totum

ficatione: sed poscitur tum austeram, si accuses, tum fusa, si laudes. Multum & in epilogis pollet. ¹ Totum autem adhibendum est, quo sit amplius compositionis genus, cum iudex non solum rem tenet, sed etiam captus est oratione, & se credit actori, & voluptate jam ducitur. ² Historia non tam finitos numeros, quam orbem quendam contextumque desiderat. Namque omnia ejus membra connexa sunt, quoniam lubrica est, ac fluit ut homines qui manibus invicem apprehensis gradum firmant, continent & continentur. ³ *Demonstrativum* genus omne fusiores habet liberioresque numeros. *Judiciale & concionale*, ut materia varium est, sic etiam ipsa collocatione verborum. Ubi jam nobis pars ex duabus quas modo fecimus, secunda tractanda est. Nam quis dubitat alia lenius, alia concitatus, alia sublimius, alia pugnacius, alia gravius esse dicenda? Gravibus, sublimibus, ornatis longas magis syllabas convenire? ⁴ Ita ut lenia spatium, sublimia & ornata claritatem quoque vocum poscant, potius quam his contraria. ⁵ Magis laudarem brevibus argumenta, partitiones, jocos, & quicquid est sermoni magis simile. Itaque componemus proœmium varie, atque ut sensus ejus postulabit. Neque enim accesserim Celso, qui unam quandam huic parti formam dedit: & optimam compositionem esse proœmii, ut apud Asinium dixit, *Si Cæsar ex omnibus mortalibus qui sunt ac fuerint, posset huic causse disceptator*

¹ *Totum autem, &c.*] Ex Cic. videtur hic esse sensus, tum maxime utendum esse periodo numerosa, cum iudex captus est oratione, quia tum non intelligit artem, sed voluptate delinitus sponte sequitur dicentem. *Idem.*

² *Historia non tam.*] Cicero tribuit historiæ genus quoddam orationis tractum & profluens. nec enim historica periodus membris exæquatur & cæsis, ut oratoria. *Idem.*

³ *Demonstrativum.*] Genus demonstrativum magna ex parte comparatur ad ostentationem ingenii, neque in eo ars oc-

cultatur. igitur illic apertiores sunt numeri. *Idem.*

⁴ *Ita ut lenia spatium.*] Spatium (ut antea) videtur appellare intervallum à principio ad finem periodi: nisi forte melius sic accipiamus spatium syllabarum, & tempus quod efficit lenitatem. sed illo spatio non sunt contenta sublimia, nisi etiam habeant claritatem vocum. *Idem.*

⁵ *Magis laudarem brevibus argumenta.*] Hoc intelligendum est de argumentis quæ desiderant duntaxat subtilitatem. nam quædam sunt de rebus gravissimis, quæ aliud genus dicendi desiderant. *Idem.*

¹ *Arg.*

ptator legi, non quisquam te potius optandus nobis fuit. Non quia negem hoc bene esse compositum, sed quia legem hanc esse componendi in omnibus principiis recusem. Nam iudicis animus varie præparatur: tum miserabiles esse volumus, tum modesti, tum acres, tum graves, tum blandi, tum flectere, tum ad diligentiam hortari. Hæc ut sunt diversa natura, dissimilem componendi quoque rationem desiderant. An similibus Cicero usus est numeris in exordio pro *Milone*, pro *Cluentio*, pro *Ligario*. Narratio fere tardiores, atque, ut sic dixerim, modestiores desiderat pedes, & nominibus maxime mixtos. Nam & verbis ut sæpius pressa est, ita interim insurgit: sed docere & infigere animis res semper cupit, quod minime festinantium opus est. Ac mihi videtur tota narratio constare longioribus membris, brevioribus periodis. ¹ Argumenta acria & citata, pedibus quoque ad hanc naturam accommodatis utentur, non tamen ita ut trochæis, quæ celeria quidem, sed sine viribus sunt. Verum quamvis sint brevibus longisque mista, non tamen plures longas quam breves habentia. ² Illa sublimia spatiosas clarasque voces habent, amant amplitudinem *dactyli* quoque, ac *peonis*, etiam si majori ex parte syllabis brevibus, temporibus tamen satis pleni. ³ Aspera contra *jambis* maxime concitantur: non solum quod sint è duabus modo syllabis, eoque frequentiore quasi pulsum habent, quæ res lenitati contraria est: sed etiam quod omnibus partibus insurgunt, & à brevibus in longas nituntur & crescunt: ideoque meliores *choreis*, qui à longis in breves cadunt. Summissa, qualia in epilogis, lentas, & ipsa & minus exclamantes exigunt.

Vult

¹ *Arg. acria.*] Argumenta vehementia debent habere breves syllabas, ut currant: longas, ut insurgant: alioqui si breves essent duntaxat syllabæ, celeritas esset sine viribus. Idem.

² *Illâ sublimia.*] Merito sublimibus accommodat *dactylum*: hunc enim pe-

dem *amplum* & *magnificum* appellat Aristoteles, nuncupatque *heroum*. Idem.

³ *Aspera contra jambis.*] *Jambus* aptus est *maledictis*: convenit igitur rebus *asperis*. adde quod cum dissyllabus sit, frequentes habet percussiones. præterea à *brevi* surgit in *longam*, magisque ferit. Idem.

¹ Vult esse Celsus aliquam & superiorem compositionem, quam siquidem sciremus, doceremus: sed sit necesse est tarda & supina. Verum nisi ex verbis atque sententiis per sese id quæritur, satis odiosa esse non poterit. ² Denique, ut semel finiam, sic fere componendum, quo modo pronuntiandum erit. An non in procemiis plerunque summissi (nisi cum in accusatione concitandus est iudex, aut aliqua indignatione complendus) in narratione pleni atque expressi, in argumentis citati, atque ipso etiam motu celeres sumus? ut in locis ac descriptionibus *fusi ac fluentes*, in epilogis plerunque *dejecti & infracti*? ³ Atqui corporis quoque motui sua quædam tempora, & ad signa pedum non minus saltationi quam modulationibus adhibet musica ratio numeros. Quid? non vox ad actus accommodatur naturæ ipsarum de quibus dicimus rerum? Quo minus id mirum in pedibus orationis, cum debeant sublimia ingredi, lenia duci, acria currere, delicata fluere. ⁴ Itaque ubi est necesse, affectamus etiam tumorem, qui spondeis atque jambis maxime continetur.

⁵ *Hyperoargus* * *sceptra mihi liquit Pelops*. ⁶ At ille comicus æque senarius, quem *trochaicum* vocant, pluribus choreis, qui

¹ *Vult esse Celsus.*] Videtur Celsus potuisse quandam compositionem *exaggravatam & gravem*, quam superiorem appellavit, quod opinaretur optimam. eam damnat Fab. quod sit nimis tarda. *Idem.*

² *Denique, ut semel finiam.*] Ex similitudine pronuntiationis docet varian-dam esse compositionem, rebusque accommodandam. affert præterea alias similitudines ut idem doceat. *Idem.*

³ *Atqui corporis.*] *Motus corporis* constat variis numeris, *saltatio* quoque. parem igitur varietatem in oratione servare debemus. Cum *signa pedum* dixit, aut intellexit *pedum motum numerosum in saltatione*, aut *pedum percussiones* quibus metimur tempora. *Idem.*

⁴ *Itaque ubi est necesse, affectamus tumorem.*] Barth. *Adversar. lib. 25. cap. 10. p. 1233.* Racemation. in Petron. p. 487. 488. Edit. Goldasti.

⁵ *Hyperoargus.*] Carmen est ex quodam Tragico, quod in exemplaribus varie legitur. quod si legatur *Hyperoargus*, significabitur *splendidus* atque *velox*. In aliis legitur *Hyperargus*, ut sit *valde velox*: sed ita non constat versus. hic autem versus constat *spondeis & jambis*, itaque tumidus est. Turneb. *Hyperoargus, *sceptra mihi Pelops.*] Seneca lib. 2. cap. 81. Turneb. *Adversar. lib. 12. cap. 11. pag. 390.*

⁶ *At ille Comicus.*] *Trochaicum senarius* non tantam habet gravitatem quanta est in *tragico jambico*. cadit enim à *longa in brevem*. Turneb.

qui trochæi ab aliis dicuntur. *Pyrrhichius* quidem decurrit: sed quantum celeritatis habet, tantum gravitatis amittit,

Quid igitur faciam? non eam ne nunc quidem?

Asperum vero & maledicum etiam in carmine, jambis grafatur,

Quis hoc potest videre, quis potest pati,

Nisi impudicus, & vorax, & aleo? In universum autem, si sit necesse, duram potius atque asperam compositionem malim esse, quam effœminatam & enervem, qualis apud multos: & quotidie magis lascivimus ¹ *syntonorum modis saltitantes*. Ac ne tam bona quidem ulla erit, ut debeat esse continua, & in eisdem semper pedes ire. Nam & versificandi genus est, unam legem omnibus sermonibus dare: & id cum manifesta affectatione (cujus rei maxime cavenda suspicio est) tum etiam similitudine tædium ac fatietatem creat: quoque est dulcius, magis perit: amittitque & fidem, & affectus, motusque omnes, qui est in hac cura deprehensus: nec potest ei credere, aut propter eum dolere & irasci iudex, cui putat hoc vacare. ² Ideoque vincula quædam quasi solvenda de industria sunt, illa quidem maximi laboris, ne laborata videantur. ³ Sed neque longioribus quam oportet hyperbatis compositioni serviamus, ne quæ ejus gratia fecerimus, propter eam fecisse videamur. Et certe nullum aptum atque idoneum verbum prætermittimus gratia lenitatis. Neque enim erit ullum tam difficile, quod non commode inferi possit, nisi quod in evitandis ejusmodi verbis ⁴ non decorem compositionis quærimus, sed

¹ *Syntonorum.*] *Syntoni, symphoniaci* sunt, qui instrumentis pulsatis harmoniamque efficientibus convenientem, modos suggerunt saltantibus. alii appellant *syntonos*, qui motu corporis convenienti respondent tonis & modulationi canentium. *Idem. Syntonorum.*] Sybaritarum.

² *Ideoque vincula.*] Sæpenumero in *proœmiis* simplicitas esse debet: nam ea

magis solet irrepere in animos auditorum. illic igitur aut *numeri* sunt tollendi, aut certe *obscurandi*, ne eos intelligat iudex. *Turneb.*

³ *Sed neque long.*] *Transgressionibus* uti solemus *numerorum* causa, sed illæ non debent esse prolixæ, quia ita appareret *numerus & affectatio*. *Idem.*

⁴ *Non decorem compos. &c.*] Qui fieret, si *verba illa aspera* apte collocaremus

sed facilitatem. Non tamen mirabor Latinos magis indul-
fisse compositioni, quam Atticos, quamvis minus in verbis
habeant varietatis & gratiæ. Nec vitium dixerim si Cicero
à Demosthene paululum in hac parte descivit. Sed quæ sit
differentia nostri græcique sermonis, explicabit summus li-
ber. *Compositio* (nam finem imponere egresso destinatum
modum volumini festino) debet esse *honestâ, jucunda, varia*.
Ejus tres partes, *ordo, conjunctio, numerus*. *Ratio*, in adje-
ctione, detractio, mutatione. *Ufus* pro natura rerum
quas dicimus. *Cura* magna, ut sentiendi atque loquendi
prior sit. *Diffimulatio curæ præcipua*, ut numeri sponte
fluxisse, non arcessiti & coacti esse videantur.

mus *commutata compositione*. sed *commu-* facilitatis causa nonnunquam evitamus
tatio forte efficeret difficultatem: igitur *ea verba*. Idem.

M. FAB.